България за Япония

Кратко методическо ръководство за студенти японисти

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Mitsubishi Corporation

Иванка Петрова
Гергана Петкова

България за Япония

Кратко методическо ръководство за студенти японисти

София • 2016
Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

© 2016 Иванка Петрова, Гергана Петкова
© 2016 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-954-07-4086-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Цел на проекта / 9
Цел на занятието / 11
План и импровизация / 14
Език или култура / 16
Надграждаме постъпателно / 17
Приказките / 20
Пространството / 21
Аудио-визуалните помощници / 23
Домашните задания / 24
Предизвикателството / 25
Безопасност и дисциплина / 26
Литература / 31

През месец октомври 2014 г. по инициатива на отдел „Образование“, община Люлин, в лицето на д-р Стела Живкова, специалност Японистика към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ стартира дългосрочен проект за популяризиране на японския език и култура на територията на общината, подкрепен впоследствие и от Корпорация „Мицубиши“. Проектът започна като доброволческа инициатива с активното участие на студенти от специалност Японистика, които се ангажираха да преподават японски език и култура на деца в подготвителна група (6 г.). С подкрепата на преподавателските екипи и със съдействието на ръководството в лицето на г-жа Антоанета Петрова, директор на 40 СОУ „Луи Пастьор“, и на г-жа Мая Гергова, директор на 95 ЦДГ „Омайниче“, вече втора година децата от Люлин имат възможност да отворят вратата на познанието към една многовековна култура.

И докато за тях заниманията са изпълнени с положителни емоции и неподправено щастие от допира с Япония, за студентите японисти този проект е сериозно предизвикателство. Затова в следващите няколко страници един специалист японист обедини усилия с един дългогодишен педагог, за да обобщят заедно няколко важни практически съвета, които сме сигурни, че ще помогнат не само на участниците в този конкретен проект, но и на много начинаещи преподаватели по японски език. В това издание сме включили както общи положения от областта на педагогиката и предучилищното обучение, така и напътствия за работа в клас с деца от предучилищна група (5–6 г.).

Предложените тук съвети представляват синтез от класически методи и дългогодишен практически опит. Опитали сме се да запазим най-добрите практики и да ги съчетаем с нова-

та философия за чуждоезиково обучение според Европейската езикова рамка, стандартите на Японската фондация и новите тенденции в образователната политика. И все пак това не е цялостна методика, а само набор полезни съвети.

Изданието няма за цел да изгради бъдещи педагози, а по-скоро да зададе контекст и да представи работещи в практиката модели. Предложенията изхождат и са съобразени с конкретната среда на работа в учебните заведения на община Люлин. Надяваме се тези няколко страници да са само началото на дълго пътешествие за бъдещите преподаватели по японски език по пътя към превръщането им в сенсей – очаква ги много специализирана литература в областта на педагогиката и чуждоезиковото обучение, допълнителна квалификация и много часове практика.

Желаем на всички вдъхновение и удовлетворение!

Цел на проекта

Този проект стартира с идеята да изпълнява в еднаква степен минимум три функции: образователна (защото преподаваме език), културна (защото популяризираме чужда култура) и социална (защото се надяваме да мотивираме и стимулираме учениците)[1]. Не бихме поставили нито една функция на по-предна позиция спрямо другите и това в голяма степен играе определяща роля при подготовката и осъществяването на занятията.

И все пак трябва да сме наясно с няколко важни елемента на изходната ситуация, а именно:

Занятията се провеждат веднъж седмично с времетраене 30 мин. в група от 25–30 деца в предучилищна възраст (6 г.).

От този факт следват няколко важни особености, с които трябва да се съобразяваме, когато подготвяме съдържанието на занятието:

1. Времето е кратко: разполагаме само с 30 мин, за да влезем с децата в час, да направим преговор, да вземем нови езикови единици, да ги упражним, да предадем културна единица и да направим обобщение на урока. Макар това

[1] През академичната 2011–2012 г. гост-лекторът на японската фондация Коджи Ио стартира проект Bulgaria For Japan, като разработи заедно със студенти японисти сайт, на който да бъде качвана информация за България на японски език , с цел тази платформа да служи за популяризирането на България в Япония. През 2014 г. специалност Японистика съвместно с Института по етнология и фолклористика на БАН организира изложба в Националния етнографски музей под надслов „България за Япония“ с идеята да разшири обхвата на тази инициатива и да работи за популяризиране и на японската култура в България. В последвалите години инициативата получи подкрепа на Корпорация „Мицубиши“, а през октомври 2014 г. като подпроект стартира настоящата инициативата на територията на община „Люлин“.

да е само идеалната форма, която невинаги е възможна, добре е да се стремим към нея.

2. Занятията се провеждат само веднъж седмично: колкото и възприемчиви да са децата в тази възрастова група, заложеният интензитет е изключително слаб, за да се очакват реални и трайни резултати в усвояването на езика[2].
3. Групите са големи: известно е, че чуждоезиковото обучение се стреми към работа в малки групи, където е възможно да се постигне индивидуален подход. Липсата на време за работа с всяко дете поотделно трябва да се компенсира.
4. В този период децата още не могат да пишат и четат (според законовите изисквания това се очаква от тях едва в края на първи клас), затова използването на текст за писане или четене е неоснователно и трябва да се избягва.
5. В подготвителен клас (задължителна образователна степен според действащите в момента законови разпоредби) влизат също деца, които досега не са посещавали друга образователна институция. Това е техният първи допир с училищната среда и правилата в нея, нормално е още да не са напълно интегрирани. Това изисква допълнителни педагогически умения на преподавателите.

Целите на проекта, съобразени със зададената изходна ситуация и трите основни функции, можем да обобщим както следва:

Да създадем ефективно учебно пространство, което да бъде търсено и желано от учениците; да изградим положително отношение към учебния процес и да мотивираме учениците към

[2] При модел, в който занятията не се провеждат всеки ден и в кратки срокове, не се натрупва критичен лексикален и граматически минимум с възможност да се приложи интензивната му употреба (системата на езиковите гимназии и университетските филологии), постигането на трайни резултати е значително възпрепятствано и трябва да се отчете при залагането на цели и очаквани резултати.

усвояване на нови знания и умения; да създадем атмосфера на доверие и уважение към преподавателя като институция; да предоставим на децата възможност да се запознаят с чужда култура; да ги стимулираме към изучаването на чужд език. Всички тези цели ние ще постигнем посредством японската култура и език и чрез тяхното популяризиране. Затова е изключително важно, когато подготвяме съдържанието на отделните занятия, винаги да се съобразяваме с адекватността на материала спрямо заложените цели и спрямо особеностите на изходната ситуация.

Цел на занятието

Използването на план на занятието е препоръчително за всеки начинаещ преподавател. Планът дава възможност да се организира съдържанието спрямо времетраенето и във връзка с предишните и следващите занятия. При работа на различни преподаватели с една и съща група ученици планът става особено необходим, за да може да има приемственост и надграждане. Най-лесно се работи с план в табличен вид, който съдържа минимум няколко графи: цел на цялото занятие, тема на конкретната дейност, времетраене, постигнати резултати/трудности, зададена задача за домашна работа (ако има).

Най-отгоре на таблицата е най-важното поле – ЦЕЛ на занятието. Тя се определя не в отчет или в резултатите от часа, а още при оформянето на замисъла за предстоящото занятие. Целта е изходната точка за подготовка на всяко занятие на кое да е мероприятие, включително урок или презентация. Ако тя е ясна – всичко се подрежда и подчинява на нея. Преподавателят трябва да знае какво иска да постигне и да може категорично да прецени дали го е постигнал или не в края на урока.

След като реши това, пристъпва към втората част, в която трябва да избере как именно да го постигне – детайли, упражнения, материали, свежи идеи за контакт с аудиторията и т.н. Така че първо решете какво искате да постигнете за 30 мин.,

после си помислете как най-успешно може да се постигне тази цел. Какви игри, упражнения, песни, танци и пр. способи да използвате, за да можете в края на 30-минутката да кажете:„ Е, успяхме, постигнахме това, каквото искахме!“ (или може би не съвсем, но ще знаем с какво и защо не сме се справили).

Например:

Искаме да ги научим да поздравяват на японски

1. Ще им разкажем как поздравяват българите и как поздравяват японците.
2. Ще повторим няколко пъти 今日は/さよなら (добър ден/довиждане).
3. Ще им пуснем кратък японски видеоклип, където японци се поздравяват на глас и с поклон.
4. Ще накараме децата да застанат в две редици един срещу друг и взаимно да се поздравяват/сбогуват.
5. Ще им дадем да оцветяват малка картина с две фигури, които се поздравяват (и/или фигури, които се сбогуват), като ще помолим учениците, докато рисуват да си повтарят поздравите.

Самото занятие трябва да е планирано равномерно, с различни дейности, поне четири на брой, разпределени в 30-те минути. Занимание от над 15 мин. с една и съща дейност в тази възрастова група е неефективно. Разбира се, това означава, че всичко ще се случва много интензивно и трябва да прелива от една дейност в друга, като следва една-единствена нишка – и тя е основната цел на това занятие. Паузите на преход от дейност към дейност са рискови – чудесен повод да изгубим вниманието на децата, което ще доведе до допълнителна загуба на време, за да върнем концентрацията. Затова много добре трябва да обмислим как ще преминем от една дейност в друга и в никакъв случай да не допускаме „засуетяване“. Както човек обмисля връзката между параграфите в един цялостен текст,

развиващ се около една тематична ос, така ние трябва да осъществим прехода между дейностите в едно занятие, построено около една линия на заложената цел.

В темата е особено желателно да:

1. Направим преговор,
2. Да вземем нов материал,
3. Да го упражним,
4. Да го обобщим.

Добре е също така поне една от двете централни дейности да включва раздвижване – танц, игра, физически упражнения.

Например:

Преди 3 седмици сме се научили да поздравяваме, а в последните две седмици сме учили числата от 1 до 10. Тази седмица искаме да се научим да казваме Аз съм... 私は:

1. Посрещаме децата с песничка, която върви като фон, докато влизат в стаята (песничката припомня числата от 1 до 10).
2. Поздравяваме ги с „Добър ден!“ 今日は. Отвръщат на поздрава с цялостно съчетание „Добър ден, учителю!“ 今日は,先生. Припомняме какво означава думата 先生 (като превод, но и като смисъл в контекста на японското уважение към учителите).
3. Преподаваме конструкцията 私は先生、私は・・・(нашето име), въвеждаме ученик-име: 私は学生、私は・・・
4. Упражняваме с тях по двойки[3].
5. Задаваме им задача да нарисуват своето училище за домашно.
6. Изпращаме ги отново на фона на песничката.

---

[3] Идеите за индивидуална работа при толкова голям брой ученици включват работа в редици; работа учител–ученици в полукръг с последователно обръщение към всяко дете или поне към няколко; при група от 3–4 преподаватели децата се разделят в по-малки групи, където един учител може да работи индивидуално с 5–6 деца; работа не с всички, но с част от децата пред останалите, и др.

С подобен план на занятието сме постигнали няколко важни цели. Без да губим време от самото занятие, децата са преговорили лексиката от последните две седмици с песничката. Съчетали сме всички цели на проекта, представили сме образа на учителя в японската култура, задали сме положително отношение с домашната задача, въвели сме важна нова граматика, подготвили сме почвата за кратки диалози и активизиране на речта. Не сме ги раздвижили много, но ако сме подбрали ритмична музика/песен, можем да включим и танц.

И понеже стана дума за сенсей, нека подчертаем защо е толкова важна тази единица. **Сенсей** не е просто дума, това е начин на мислене и един от най-важните уроци, които трябва да предадем в следващите 8 месеца. Според даоизма именно сенсеи са медиаторите, които осъществяват връзката между света на хората и света на божественото; просветените в будизма извеждат останалите от оковите на земните ограничения в опит да се постигнат просветление и освобождение. Затова нашите ученици трябва да разберат колко важен е сенсеят – на тях, разбира се, няма нужда да им обясняваме с примери от даоизма, а да намерим по-подходящи думи и методи. Важно е да изградим отношение на доверие и уважение към институцията на учителя.

План и импровизация

Никога не пренебрегвайте подготовката на плана на занятието. Разбира се, импровизацията е много важна за успешния преподавател, което проличава и в много съвременни научни изследвания, които отчитат положителния ефект на моментната реакция от страна на преподавателя на това, което се случва в класната стая, както и способността му да адаптира съдържанието в хода на занятието спрямо създалата се в клас ситуация. Но! Импровизацията в този смисъл е само реакция на това, което се случва в стаята и не е правило. Този тип импровизация всъщност е умението на преподавателя да приложи на момента

всички натрупани досега знания и опит, за да реагира на създала се ситуация, като се възползва от нея. За начинаещите преподаватели обаче планът трябва да е водещ. Към него нашият съвет е да подготвяте винаги по 1–2 допълнителни неща, които да играят ролята на „планирана“ импровизация – в случай че сте напред с времето или има нужда от смяна на тактиката. Предварителната подготовка е особено важна и когато я пренебрегнете с мисълта: „Е, ще импровизираме тук-там, някак ще мине!“, точно така и става – някак „минава“, но далеч не блестящо.

Тук е мястото да споменем за емоционалния фон, който е важен за цялото занятие. Особено важно е да не говорите монотонно, с големи паузи, прекалено тихо или със сложна лексика в дълги изречения. Опитайте се да сте кратки и ясни, използвайте сравнения, които децата познават (например не можете да им кажете, че до Япония се лети 10 часа със самолет, защото първо голяма част от тях още не са се качвали на самолет и второ – десет часа е времеви период, а на тази възраст те не могат „да си представят“ колко точно продължават тези десет часа).

Вашият **ентусиазъм** е решаващ при отключване и поддържане на ентусиазма у децата. Когато вие се радвате на това, което правите, ще запалите и тяхната радост и желание. На тях не им трябва много, защото те са във възраст, в която искат да научат повече за света. От друга страна, ако вие изглеждате неуверени или отегчени от това, което се случва, бъдете сигурни, че вашата детска аудитория не само ще го разбере, но може и да се зарази от вас.

Освен план на урока, добре е да работите и с обобщаващи таблици за самооценка на всеки месец, които да включват примерно четири колонки:

1. Какви езикови единици предадохте за тези 4 часа по отношение на лексика и граматика.
2. Кои от тях според вас децата усвоиха и затвърдиха успешно (ако има разлика между училището и детската гради-

на, на всяка цена отбележете, за да можете да анализирате впоследствие).

3. С какви елементи на японската култура запознахте децата.
4. Какво смятате, че учениците са разбрали и запомнили за японската култура благодарение на вас (отново отбележете, ако смятате, че има разлика между училището и детската градина или между различните класове, с които работите).

Подобна таблица ще ви помогне да се ориентирате какво се случва, къде трябва да наблегнете, какво е било успешно и кое има нужда от подобрение. Особено важна е тази таблица, за да оцените дали сте постигнали баланс между език и култура, за да можете своевременно да коригирате.

Език или култура

Често сме изкушени да наблегнем на усвояването на нови езикови единици за сметка на културните, защото това е моделът на чуждоезиково обучение, с който сме свикнали, а и този вид знания сякаш са количествено по-лесно измерими. Но настоящият проект има различни цели: **да възпитаме у децата отношение и интерес към японския език и култура,** от една страна, и да ги мотивираме към учебния процес по принцип, от друга. За интензитета на занятията също вече стана дума. Затова основен наш принцип тук е търсенето на баланс между език и култура. И ако трябва да го кажем по-категорично – помислете как, докато запознавате децата с японската култура, да преподавате и езика, а не обратното. Затова подберете теми, които смятате за основни, направете паралел с България и въведете езиковите единици. Работете с образи, търсете баланс между език и култура, защото двете съществуват едновременно, преливат едно в друго и извират едно от друго, а изходният ви ориентир винаги остава родната култура.

Затова внимателно подбирайте какво представяте и как. Например преценете дали са удачни примери с коледни веселби

в KFC в Токио или упорито запаметяване на メリクリスマス (което не е нищо друго, а „Честита коледа!“ на английски език с японско произношение). От друга страна, трапезата на Бъдни вечер и японската новогодишна трапеза имат какво да предложат – дългите спагети за дълголетие в сравнение с кръглата питка с паричка; постния български боб и черните японски бобчета, които звуково асоциираме с думата трудолюбие/старание; житото и ориза и т. н. Преценете какво е вашето „послание за деня“ и лесно можете да проверите дали сте се справили, като в края на занятието изискате кратък отговор на най-важното, което според вас децата трябва да отнесат със себе си, когато напуснат класната стая. На следващата седмица повторно запитване за това, какво си спомнят от миналия път, ще е още една проверка за самите вас – справили ли сте се да предадете кратко, ясно и запомнящо се послание, или не. Излишно е да казваме, че едва ли е подходящо това да са просто нови лексикални и/или граматически единици.

И понеже всички японисти обичат езика и културата на Япония, от вас се иска единствено да намерите начин да предадете тази своя любов, да запалите искрица, да споделите радостта си от допира с тази култура. От друга страна, не забравяйте, че чужда култура се разбира и оценява в сравнение (съпоставка, не противопоставяне!), затова **България** и българското винаги трябва да бъдат част от урока за Япония и японците и колкото по-добре познавате собствената си култура, толкова по-успешно ще предавате чуждата.

Надграждаме постъпателно

На всяка цена следете какво се случва в занятията досега и решете как да надградите – какво да повторите и затвърдите, как от това, което са взели като културни и езикови единици, да преминете към новото – и отново – в една органична връзка. Не можем да преговорим всичко в първите пет минути, особено през втория срок. Затова изберете да преговорите една едини-

ца от по-предно занятие и една – от предишното занятие, и то такива, че да се впишат естествено в това, което ще предадете в следващите 20–25 мин. Взимайте стари единици в нов контекст. Например, ако децата са учили „какво е това“ и са отговаряли с частите на тялото, на следващия път ги стимулирайте да задават въпроси или да отговарят с нещо друго. Погледнете през нова призма това, което вече знаят.

Например:

Ако имате вече затвърден израз „Обичам японския език!“ 日本語が大好き, опитайте се да го развивате с „Обичам баба/дядо/мама/татко“ おばあさんが大好き、おじいさんが大好き、母が大好き、父が大好き. Така ще затвърдите модела, ще въведете други важни думи, а и у дома всички ще са щастливи!

Не взимайте самоцелно лексика, която после няма как да я свържете в нов контекст. Ако в едно занятие работите с планина, река, море 山・海・川, след като ги затвърдите, ги свържете в словосъчетания от типа висока планина, синьо море, бърза река 高い山、青い海、早い川. По-късно след няколко урока ще можете да вземете и нова граматична структура с планината е висока, морето е синьо, реката е бърза 山は高い、海は青い、川は早いи т.н. С други думи, по-добре да работите с по-малък брой лексика, но разиграна в различен контекст, отколкото с по-голям брой думи, които децата не могат да свържат креативно и бързо ще загубят, тъй като няма да имат непрекъснато нужда от тяхната употреба[4].

Тук именно е моментът да помислите каква точно лексика трябва да преподадете в тези 30-ина занятия за една година.

---

[4] Ако имаме идеалната ситуация, в която, след като са били изложени в училище на множество лексикални и граматически единици, децата имат непрекъсната възможност да ги виждат/чуват/упражняват (както се случва, когато се учи език на територията на неговата употреба), то няма да имаме този проблем с бързата загуба на голям брой единици. В нашата среда е необходимо всички единици да са обвързани помежду си, за да създават контекст.

Мислете в контекста на „високосъчетаема“ и „често употребяема“. И тя трябва да бъде органично обвързана с културните единици, които преподавате. Например, ако ще говорите за това, какво ядат японците, има логика да въвеждате лексикални гнезда на тема храна.

Лексикалните гнезда не означават само синонимни съществителни, назоваващи храни (в случая), а корпус от лексикални и граматически единици, които употребяваме, когато говорим за дадена тема, в случая храна. Например: различни видове плодове и зеленчуци, техните цветове, глаголи (ям, пия, готвя, режа), „хранително-вкусови“ прилагателни (вкусен, горчив, кисел, сладък) и т.н. Така в няколко занятия ще можете да работите с една тема за храната, ще разработвате лексиката в различни контексти и ще имате възможност да въвеждате нови граматични структури[5].

Упражнението на всяка нова единица е много важно – на тази възраст са необходими някъде около 30–35 повторения, за да се запомни единицата, при това успехът е не само индивидуално предопределен, но е свързан с честата употреба на единицата (в нашия случай – максимум веднъж седмично). Затова трябва да се използва всяка възможност за упражнение на вече взета единица – чрез песничка фон, чрез кратки „отклонения“, чрез разказ/филм и др. Колкото повече използвате японския език в преподаването, толкова по-бързо вашите ученици ще свикнат да разпознават и възпроизвеждат японската реч.

Разбира се, съществуват множество системи за преподаване на японски език и вие сте свободни да ги следвате или да инкорпорирате части от тях в своите занятия. С настоящия проект

---

[5] По отношение на глаголите краткият и неинтензивен курс в подготвителна група не дава достатъчно поле за въвеждането им. И все пак ако решите, че искате да работите с глаголи – работете с речниковата им форма. Това е първообразът на глагола и впоследствие ще е лесно да се надграждат знания върху него.

разработваме нова система, а резултатите, онагледени в приема на ученици в първи клас след първата успешна година на проекта, само затвърдиха убеждението ни, че сме на прав път. В края на тези няколко страници напътствия сме подбрали важни източници, които могат да помогнат на бъдещите преподаватели, в допълнение към настоящото ръководство.

Приказките

Препоръчваме използването на митове, легенди и приказки в учебния процес. На първо място, защото децата обичат приказките. В България вече има немалко издания с японски приказки, в интернет могат да се намерят и много екранизации. Излишно е тук да повтаряме изводите за ролята на приказките в процеса на обучение. Много специалисти психолози и педагози вече са го сторили преди нас[6]. Освен всичко друго трябва да отчетем и възможностите, които японските приказки ни предоставят, за да илюстрираме японската култура. Фолклорният материал трябва да се използва комплексно. Не е достатъчно просто да разкажем приказка. Трябва да знаем защо искаме да разкажем точно тази приказка. Тя е част от нашата цел на занятието и от целта на целия едногодишен курс.

Препоръчваме няколко основни дейности с приказките в комбинация: разказване на приказка, взимане на езикови единици, слушане/гледане на приказката в оригинал и упражнение на езиковите единици, въпроси върху съдържанието на приказката, паралел с българските приказки и култура, рисунки по прослушаната/гледана приказка, възпроизводство на приказка по картинки 紙芝居, и т.н. Като начало можете да изберете от горния списък поне 3 дейности (не по-малко!) и да се опитате да ги включите в едно-единствено занятие.

---

[6] Ключов в тази област е трудът на Бруно Бетелхайм „The Uses of Enchantment“, вж. списъка с подбрана литература и източници в края.

Например:

Днес ще предадем на децата, колко е важно човек да помага на хората около себе си. Ще се научим да благодарим и да помолим учтиво на японски с ありがとう и ください. Ще разкажем приказката за Иван Праскован 桃太郎. Ще упражним новите думи с поклон в две редици. Ще гледаме екранизация на приказката от поредицата 日本昔話アニメ, като всеки път щом чуят една от двете думи трябва да пляскат/да повтарят на глас. Ще зададем няколко въпроса след приказката, за да проверим дали са разбрали посланието. За домашно ще ги насърчим да нарисуват Момотаро и приятелите му.

Разбира се, цялостната концепция на занятията може да е развита не само около приказки, но и около герои от анимации/комикси. Ако решите да използвате някой такъв герой, предвидете да пуснете част от анимационен филм, за да могат всички деца да се запознаят с него (например не можем да очакваме всички да знаят кой е Тоторо или покемоните). Вие сте хората, които трябва да им представят героите в нова светлина – в рамките на часа по японски език и култура.

Пространството

Използвайте пространството така, както използвате времето. Както решавате да правите някое упражнение 5 мин., а друго 10 мин., по същия начин мислете за пространството. Колкото повече свобода имате в него, толкова повече възможности. Ако работите в класна стая с чинове и не можете да размествате свободно учениците, движете се вие. Ако имате пространство, което можете да моделирате – приемете предизвикателството. Ако разместването на пространството изисква време, не е нужно да го правите всеки път, но ако имате напълно празно пространство (каквото изградихме в учебните зали в рамките на този проект), е желателно да се възползвате от целия му капацитет: учениците в кръг, в полукръг, на групи,

преподавателят седнал с тях, между тях, в движение[7]. За физически упражнения кръгът е особено подходящ, за разказ на приказка – полукръг; за работа по двойки – редички. За гледане на видео и слушане на разказ – статично, но за запомняне и упражняване на нови думи динамиката е от полза (пляскане, подскок, упражнения, танц). Празното пространство е 間 в архитектурен и философски смисъл – то ви предоставя поле за действие.

За този проект избираме да работим в напълно свободно пространство. Използваме масички/чинчета рядко (защото с подготвителна група не пишем, но рисуваме понякога), в повечето случаи седим на земята. Разработихме пространството с идеята за японски дом – имаме преддверие, където децата се събуват и влизат боси/по чорапи на дебелия килим[8]. От една страна, това е част от японската култура, от друга – това е нов тип учебно пространство и децата го виждат именно такова. Това не е статичната класна стая, тук учениците могат да усетят свободното пространство и своето място в него. И макар да провокира реда и дисциплината, за да постигнем набелязаните цели на проекта, трябва да приемем предизвикателството.

Нашето японско пространство изисква да се събуваме и да седим на земята. Ако сте прекалено близо до децата разликата във височината на погледа и вашето лице ще е голяма (ще ги заболят вратлетата да ви следят!), затова периодично сядайте или изправяйте тях (което и без това е желателно, за да ги раздвижите).

---

[7] Децата имат тенденцията постепенно да затварят кръга около говорещия сенсей. Периодично ги изтегляйте назад, за да не става тясно кръгче. Личното пространство и за сенсей, и за ученик е важно.

[8] Добра идея е да седят на възглавници тип 座布団, но е по-подходящо за по-големи ученици, за да се избегнат проблеми с дисциплината.

Аудио-визуалните помощници

В стария кабинет на инж. Данков в Центъра за източни езици и култури висеше надпис: „Ако не мога да свърша една работа без компютър, няма да мога да я свърша и с компютър.“ Което се отнася, разбира се, за алгоритмите, заложени при изпълнението на една задача. Добрият преподавател може да се справи и без техниката, стига да има добър алгоритъм, но нека не забравяме, че близо 80% от информацията, която получаваме за околния свят, преминава именно през очите. Затова е важно да ги „атакуваме“, когато преподаваме език и култура.

Колкото по-често правим връзка между образ и понятие (т.е. между картина и дума), толкова по-голям шанс имаме за изграждане на трайни връзки и запаметяване. Разбира се, това не означава да пуснем 20-минутен филм и да очакваме, че децата търпеливо ще го изгледат и ще усвоят информацията от него. Използването на аудио-визуални техники е в помощ на процеса по преподаване и усвояване, затова ги наричаме „помощници“. Те обаче не могат да заменят структурата на занятието, нито да изместят преподавателя от неговата роля. Те само „визуализират“ това, което искаме да преподадем, за да могат децата да чуят, видят и упражнят новия материал.

Например:

Решили сме да говорим за пролетта, подбираме кратък видеоматериал за празнуването на цъфналите вишни 花見, предшествано от кратък клип за пролетта в България, за да видят и усетят децата сравнението. Разбира се, това е тема, която ще въведем успоредно с настъпването на пролетта навън. Новите граматически и лексикални единици ще включват топъл и приятен – 暖かい、楽しい, или дори глаголи – 雨が降る、外で遊ぶ. Първо може да въведем езиковите единици и после да пуснем видеоматериала, по време на който да упражняваме новите думи/структури. Така децата ще свържат новите думи с образите от екрана и с гледката през прозореца, ще запомнят

аромата на цъфналите джанки с образа на падащите вишневи листенца.

Всички сетива трябва да се „атакуват“ – децата трябва да чуват, виждат, усещат, възпроизвеждат, опитват и т.н. Колкото повече сетива въвлечем в учебния процес, толкова по-добри резултати при запаметяване и употреба ще забележим.

За формирането на произношение ползването на оригинални аудио-визуални записи е препоръчително. В много случаи българската фонетика влияе на нашето произношение, докато в тази възраст децата са податливи на възпроизводство на различни фонетични постановки и естествено по-добре е те да са постановките на носителите на езика.

И не на последно място (колкото и да не ни се иска да го казваме) – имайте готовност техниката да ви провали. Затова си подсигурете различни видове носители – флаш-памет, хартиено копие, собствен компютър, прожектор и т.н. Носете си „резервни варианти“ – не просто като нещо материално, а като ноухау, за да не изпаднете в паника при непредвидени обстоятелства (спиране на тока, неразпознаване на флашката, изгаряне на апаратурата и др.).

Домашните задания

Домашните задания не са задължителни в предучилищна възраст. Децата още не могат да пишат и да четат и затова не бива да им даваме домашни, които да изискват едно от двете умения. Домашното задание трябва да служи като подсещане за децата, за да могат да се упражняват помежду си след края на урока (думички, поздрави) или чрез него да говорят с родителите си за това, което са научили през деня за японската култура и език. Достатъчна е черно-бяла семпла картинка или шаблон за оцветяване (размер А5) с празна тетрадка, където да бъде залепен оцветеният вече лист. На този етап препоръчваме да избегнете писане на японски думи на български език – ще

срещнете особен проблем с транскрипцията, който е напълно излишен в първите стъпки (въпреки настойчивите молби на родители и учители, няма педагогическо оправдание да пишем транскрипция на децата на този етап, по-различно ще бъде от първи клас насетне, но там преподавателят сам ще трябва да избере начин за преподаване на транскрипция)[9].

Интересни са занятията с йероглифика за децата, защото макар още да не пишат ръкописни букви, те имат някаква представя от българската азбука и образът на йероглифите като начин на писане ги впечатлява. По отношение на преподаването на японски език смятаме, че йероглифите не са на дневен ред в подготвителен клас, но ако решите да „заплените“ децата с тази нова и различна писменост (по-скоро с културологична, а не лингвистична цел), изберете думи, които са учили и са тип пиктограма – например река или планина 川・山, да оприличават обектите, които назовават. Тези упражнения, без да имат особен ефект върху езиковия компонент на този етап, са полезни и за развитие на фина моторика на ръцете, което само по себе си е основна цел в предучилищен етап.

Предизвикателството

Проектът е огромно предизвикателство за студентите японисти в един сравнително ранен етап от тяхното обучение. Освен това не всеки от нас се чувства комфортно пред публика, не всеки е избрал филология, защото иска да стане учител. Но този проект има за цел да проверите себе си и да научите **ценни уроци за преподаването и за общуването между хората**.

---

[9] За правилното поставяне на произношение транскрипцията е изключително важен инструмент. Затова тя трябва да е обмислена и въведена на писмен етап от обучението. Когато работите с деца в предучилищна възраст, вие работите аудио-визуално, а не писмено. Затова разчитайте на повече аудио-помощници в оригинал, отколкото на изписани думи със съмнителна транскрипция.

Самата идея да работим за мотивацията на децата да учат и да знаят повече за една страна, която ние обичаме, е достатъчно силна подкрепа.

Освен това този проект ви дава възможност да работите в екип, в който всеки знае мястото си, всеки има доверие в човека до себе си, в който реагирате и мислите като едно цяло в стремежа да постигнете общата цел. Работата изисква екипност и когато не работите заедно, това се усеща в крайния продукт, който представяте: необмислена структура, хаотичност в темата, нестабилност пред децата, оспорване на авторитети в борба за лидерство.

От друга страна, занятие, подготвено и изнесено от екип от 4–5 човека, има много положителни страни и остава само да съжаляваме, че не е възможно да прилагаме по-често екипно преподаване. Можете да работите по групи, да сменяте фокуса на занятието, да обединявате различни индивидуални умения и интереси на преподавателите. Затова работете заедно, с ясна цел и с удоволствие. Има много неща, които ще научите един за друг, за Япония, за децата и за България в следващите няколко месеца.

Гответе се внимателно и всеотдайно за всяка една минута от 30-те, с които разполагате пред децата. Заедно обмисляйте, обсъждайте и генерирайте идеи за всяко занятие. Когато имате един казус, ако го погледнете от различни възможни гледни точки, ще можете да подберете най-подходящите средства за решаването му.

Безопасност и дисциплина

Безспорно при работа с деца най-важното все пак е тяхната безопасност! Трябва да следим да не се ударят, да не паднат, да не се наранят взаимно, трябва да внимаваме да няма тичане по стълбите и коридорите и най-вече – трябва да пазим живота и здравето на децата. Всички ръбове са потенциална опасност,

особено ако децата са в движение. Така че, ако използвате пространството активно, бъдете нащрек и подсигурете безопасност. Следете да няма отворени прозорци и опасни предмети. Колкото по-рано успеете да преодолеете отклонения в дисциплината, толкова по-лесно ще се справите с проблема. Още от първата минута се старайте да активирате групата за получаване на новите знания, като се стремите да задържите вниманието на децата максимално концентрирано.

Една част от децата все още нямат навици за поведение в училищна среда. Често такива случаи възпрепятстват провеждането на цялото занятие и пречат на децата, които внимават и усвояват. Ще трябва да намерите решение. Търсете **път** към тези деца – да бъдат близо да вас или пред вас, дайте им задача (да подредят обувките, стаята). Понякога е достатъчно просто да ги включим в играта. Ако някой ученик трайно няма интерес към занятията, добре е да се разговаря допълнително и индивидуално с учители и родители.

От друга страна, децата трябва да се поощряват. Първо се започва с похвала на цялата група. После преминаваме към посочване на деца, които са се откроили в съответното занятие. Положителният стимул винаги е за предпочитане пред наказания и порицания. Ако въпреки всичко имате малка група ученици, които не внимават, нека един от преподавателите да е ангажиран с тях, за да може постепенно да ги приобщи към голямата група и да се постигне хармония.

Особено важно за успешния контакт с групата е познаването ѝ. Един от основните проблеми при нашия проект е липсата на личностен контакт. Работата с две групи по 30 деца в рамките на 5–6 занятия не създава условия преподавателите да се запознаят с децата. Има различни начини за преодоляване на този проблем. Ако работите с детски аудитории и не познавате децата, винаги можете да ги питате за името всеки път когато взимат участие или се открояват, за да ги поощри-

те. Ако работите в класна стая с чинове, можете да изготвите табелки с имена. Можете да използвате постоянна конфигурация в класната стая и да си направите схема с имената им. Или да направите лични табелки/баджове с имена на децата, които те да ползват във вашите часове и да можете да встъпвате в поименен контакт с тях.

Това са само малка част от нашите съвети. Надяваме се те да ви помогнат да участвате успешно в това предизвикателство, да научите много нови неща, да се насладите на преподавателската професия и да добиете полезен опит за бъдещата си професионална реализация като специалисти японисти.

Списък на препоръчителна литература и интернет източници:

義徳縫部『日本語教育学入門』東京1994.

Как да усвоим чужд език. Клаус Гюнтер и колектив. София: Просвета, 1992.

Brown, H. Douglas. *Principles of Language Learning and Teaching*. Prentice Hall, 1990.

Ellis, Gail and Barbara Sinclair. *Learning to Learn*. Cambridge UP, 1989.

Wright, Tony. *Roles of Teachers and Learners.* Oxford UP, 1987.

Знам и мога – в първи клас ще бъда аз! Глушкова, Гюров и др. София: Просвета, 2004.

Голяма книга за детската градина (4-6). Иванович/Христова. София: Фют, 2012.

Bettelheim, Bruno. *The uses of Enchantment. The meaning and importance of fairy tales.* London: Thames and Hudson, 1976.

Петкова, Гергана. *Японски вълшебни приказки.* София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2015.

Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR):
http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Cadre1_en.asp

Японска фондация:

http://www.marugoto.org/en/
http://jfstandard.jp/resource/ja/render.do
http://minnanokyozai.jp/kyozai/home/en/render.do

http://www.japaneseteachingideas.com/

Иванка Петрова
Гергана Петкова

България за Япония

Кратко методическо ръководство
за студенти японисти

Българска
Първо издание

Формат 60x84/16
Печатни коли 2

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
www.press-su.com